

RECENZJE, OMÓWIENIA I SPRAWOZDANIA

PERSPECTIVA

LEGNICKIE STUDIA TEOLOGICZNO-HISTORYCZNE

Rok XXII 2023 nr 2 (43) s. 193-195

RADOSŁAW CZERWIŃSKI*

WOJCIECH JERZY SKOTNICKI

Wychowanie w skautingu – harcerstwo

Toruń: Jagielloński Instytut Wydawniczy 2021 ss. 187

Jedną z ważnych form organizacyjnych wychowania jest harcerstwo, które nawiązuje do skautingu. Jego założenia mają ponadczasowy charakter. Dobrze zatem, że w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki *Doskonała Nauka* zostało opublikowane interesujące opracowanie Wojciecha Jerzego Skotnickiego pt. *Wychowanie w skautingu – harcerstwo*. Zasluguje ono na szczególną uwagę wszystkich zainteresowanych tą problematyką i zaangażowanych w ruch harcerskich. Autor jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem w Kolegium Jagiellońskim – Toruńskiej Szkole Wyższej, ekspertem ds. awansu nauczycieli oraz arbitrem-ekspertem w Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego przy Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, gdzie rozpatruje apelacje dotyczące punktacji z egzaminów maturalnych. Przedmiotem jego zainteresowań badawczych są różne aspekty wychowania, w tym w ruchu harcerskim.

Recenzowana monografia zawiera analizę procesów wychowawczych zachodzących w ruchu skautowym, szczególnie w kontekście polskiego harcerstwa. Autor w przemyślany sposób łączy teorię z praktyką, opierając się na wieloletnich badaniach, doświadczeniach i obserwacjach.

Struktura monografii jest czytelna i logiczna. Podzielona została na cztery rozdziały. Poprzedza je wstęp (s. 11-12), w którym Skotnicki prezentuje m.in. główny cel podjętych analiz, jakim jest ukazanie wychowania w angielskim skautingu i polskim harcerstwie. Autor słusznie zauważa, że ten system wychowania oraz ruch młodzieżowy został opracowany przez gen. Roberta Baden-Powella,

* Ks. Radosław Czerwiński – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ORCID: 0000-0003-0939-0554; e-mail: radimex@wp.pl.

a następnie przeniesiony przez Andrzeja Małkowskiego do Polski. Podkreśla przy tym, że harcerstwo jest zjawiskiem o charakterze socjologicznym niezwykle ważnym w życiu polskiego narodu. Mimo upływu lat wychowanie harcerskie nie traci na aktualności. Przeciwnie, wzbudza zainteresowanie kolejnych pokoleń.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Geneza skautingu – harcerstwa*, Skotnicki prezentuje historię powstania angielskiego skautingu i polskiego harcerstwa (s. 13-36). Trafnie zauważa, że harcerstwo jako ważne zjawisko socjologiczne w polskim kontekście narodowym miało istotne znaczenie dla kształtowania tożsamości narodowej i niepodległościowej postawy Polski. Mimo upływu czasu i zmieniających się realiów społeczno-politycznych wychowanie oraz idea kształtowania nowego człowieka pozostaje niezwykle aktualna w ruchu skautowym. Autor dostrzega różnice między skautingiem a harcerstwem, ukazując jednocześnie ich wspólne korzenie i wartości. W tym kontekście zwraca uwagę na kwestie wychowania przez wiarę i religijność, które odgrywają ważną rolę w tradycji harcerskiej. Wpływają bowiem na kształtowanie postaw społecznych, moralnych i religijnych wśród harcerek i harcerzy.

Analizy podjęte w drugim rozdziale koncentrują się wokół metodyki skautingu (s. 37-84). Autor wskazuje na unikatowość oraz skuteczność metody i systemu skautowego w kształtowaniu postaw młodzieży. Dostrzega znaczenie wartości i zasad skautingu, jak np.: gotowość do służby, odpowiedzialność, solidarność czy samodzielność. Umiejętnie przedstawia sposoby, w jaki te wartości są przekazywane młodemu człowiekowi w ramach metody skautowej. Prezentując psychologiczne i socjologiczne podstawy tej metody w erze cyfryzacji i rosnącej roli mediów społecznościowych, Skotnicki proponuje szereg rozwiązań, które mogą pomóc w zachowaniu tradycji, jednocześnie dostosowując metody pracy do współczesnych realiów. W tym kontekście przypomina, jak cenny jest kontakt z przyrodą (s. 11), wychowanie poprzez przeżycia (s. 41), wychowanie przez czyn do czynu (s. 50). Autor przywiązuje również dużą wagę do aspektu wiary w skautingu, podkreślając jej znaczenie w kontekście pedagogiki skautowej.

Trzeci rozdział traktuje o pedagogicznym ukierunkowaniu działalności harcerskiej (s. 85-128). Cenne są odwołania do różnych poglądów pedagogicznych, w tym pedagogiki indywidualnej, pedagogiki socjalnej, personalizmu pedagogicznego. Skotnicki umiejętnie prezentuje zagadnienia związane z kształtowaniem charakteru i harcerskim stylem życia. Zwraca przy tym uwagę m.in. na aktywność życiową, radość życia, samowiedzę, siłę woli, wyrobienie ducha, skoncentrowanie życia wokół idei, którą dla wielu może być Jezus Chrystus. Dostrzega wartość samowychowania inspirowanego wartościami chrześcijańskimi, które w znacznym stopniu decyduje o jakości stylu życia harcerek i harcerzy.

Ostatni rozdział poświęcony został wartościom duchowym (s. 129-170). Skotnicki analizuje w nim wychowanie przez wiarę oraz wartości religijne i moralne. Dowodzi, że skauting katolicki stanowi nie tylko metodę rozwoju fizycznego,

kształtowania charakteru i służby bliźnim, ale również narzędzie formacji religijnej. Autor przybliżył *Przyrzeczenie i Prawo Skautowe* jako fundament metody skautowej. Skotnicki wykazuje, że w tym dokumencie zawarte są wartości uznane przez gen. Roberta Baden-Powella za kluczowe dla jednostki i społeczeństwa. Autor dostrzega ich znaczenie w formacji religijnej młodzieży. Na tym tle przedstawia ważną rolę symboliki, która, szczególnie w wychowaniu katolickim, wprowadza młodzież w tajemnice wiary. Podkreśla również, że idea harcerska opiera się na dwóch głównych filarach: wierze, jako niezachwianej podstawie etyki chrześcijańskiej, oraz miłości do Ojczyzny, jako najwyższego dobra człowieka na ziemi. W tym kontekście trafnie zauważa, że system wychowania harcerskiego w Polsce różni się od klasycznego skautingu, m.in. przez celowe przystosowanie metod Baden-Powella do polskich realiów oraz wpływ innych organizacji o charakterze ideowym na początku XX w. Za ważną uznaje również rolę instruktora w procesie wychowania skauta (s. 134-135; 157-158). Autor podkreśla, że instruktor jest nie tylko przewodnikiem i nauczycielem, ale przede wszystkim wzorem do naśladowania. Słusznie zwraca również uwagę na to, jak ważna jest właściwa selekcja i przygotowanie kadry instruktorskiej w harcerstwie. Odpowiednie cechy ludzkie, dojrzałość osobowa, ukształtowane postawy instruktorów gwarantują bowiem skuteczność całego procesu wychowania harcerskiego.

W zakończeniu (171-172) Skotnicki jeszcze raz podkreśla aktualność i znaczenie systemu wychowania harcerskiego w integralnym rozwoju osoby. Przypomina m.in. o trzech ważnych elementach, do których zalicza: zbiór celów wychowania harcerskiego, sposób oddziaływania zmierzający do osiągnięcia zakładanych celów wychowawczych oraz program, czyli treść pracy harcerskiej, poprzez którą można wychowywać skautów. Za ważne uznaje zarówno metodyczne, jak też programowe środki oddziaływania.

Na uwagę zasługuje również obszerna bibliografia, zawierająca 178 cennych źródeł (s. 175-187). Wśród nich są opracowania takich autorów, jak: H. Bagiński, A. Kamiński, S. Sedlaczek, E.T. Seton czy B. Śliwerski, którzy dużą część życia poświęcili badaniu i opisywaniu metody harcerskiej.

Nie ulega wątpliwości, że lektura poszczególnych rozdziałów monografii *Wychowanie w skautingu – harcerstwo*, autorstwa Wojciecha Jerzego Skotnickiego, może dostarczyć wartościowej wiedzy dla pedagogów, instruktorów harcerskich, teologów oraz wszystkich zainteresowanych tematem wychowania w ramach ruchu skautowego. Autor umiejętnie łączy kwestie teoretyczne z praktycznymi spostrzeżeniami, tworząc pełny obraz procesów wychowawczych zachodzących w harcerstwie.